

Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE
EDUCATION

Evaluation of Nusret Dişo Ülkü's book "Çocuklar ve Büyük Çocuklar" in terms of Children's Literature and the Principle of Relativity to Children *

Raşit KOÇ**

Abstract. The first works about children's literature in Turkey are seen in the Tanzimat Period. Children's literature publications, which first started with translated works from English and French literature, later began to develop with copyrighted works. Among the literary products of Turks living outside Turkey, children's literature works constitute an important place. The Balkan Turks, who lived under the rule of the Ottoman Empire for a long time, also attach importance to children's literature products in order to keep their language and culture alive. Kuş, Piyoner, Sevinç, Tomurcuk, published in the former Yugoslavia; Magazines such as Eylülcü Çocuk and Filiz published in Bulgaria helped the Balkan Turks to carry their language and culture to the present day. Apart from these publications, the Birlik newspaper, which was published in Skopje for more than thirty years, emerged as an address where nationalist Turkish intellectuals gathered. In this respect, the newspaper also serves as a school that trains writers and poets. Necati Zekeriya, İlhami Emin, Nusret Ülkü Dişo are among the writers who grew up in this school. In this study, Nusret Dişo Ülkü's book "Çocuklar ve Büyük Çocuklar", will be examined in terms of children's literature and the principle of relativity to children.

Keywords: Children's literature, Nusret Dişo Ülkü, poetry, relativity to children.

How to cite: Koç, R. (2023). Nusret Dişo Ülkü'nün "Çocuklar ve Büyük Çocuklar" adlı kitabının çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik açısından değerlendirilmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(1), 1-15.

* This article is an expanded version of the paper presented orally at the "International Symposium on Turkish Teaching and Turkology in the Balkans", which took place in Tirana, the capital of Albania, between the dates of 7-9 September, 2022.

** Van Yüzcüncü Yıl University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences, Van, Türkiye;
rasitkoc@yyu.edu.tr

Nusret Dişo Ülkü'nün “Çocuklar ve Büyük Çocuklar” Adlı Kitabının Çocuk Edebiyatı ve Çocuğa Görelilik Açısından Değerlendirilmesi*

Raşit KOÇ**

Öz. Türkiye’de çocuk edebiyatıyla ilgili ilk eserler Tanzimat Döneminde görülür. Önceleri İngiliz ve Fransız edebiyatından tercüme eserlerle başlayan çocuk edebiyatı yayınları daha sonra telif eserlerle gelişmeye başlar. Türkiye dışında yaşayan Türklerin edebî ürünleri arasında da çocuk edebiyatı eserlerinin önemli bir yer teşkil eder. Uzun süre Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde yaşayan Balkan Türkleri de dillerini ve kültürlerini yaşatabilmek için çocuk edebiyatı ürünlerine önem verirler. Eski Yugoslavya’da yayınlanan *Kuş, Piyoner, Sevinç, Tomurcuk*; Bulgaristan’da yayınlanan *Eylülcü Çocuk, Filiz* gibi dergiler Balkan Türklerinin dillerini ve kültürlerini bugünlere taşımalarına yardımcı olur. Bu yayınların dışında Üsküp’te otuz yılı aşkın bir süre yayınlanan Birlik gazetesi de milliyetçi Türk aydınlarının toplandıkları bir adres olarak ortaya çıkar. Birlik gazetesi günlük gazete olmanın yanı sıra pek çok yazar ve şairin eserlerini ilk yayınladıkları bir yayın organı kimliğine de sahiptir. Bu yönüyle gazete aynı zamanda yazar ve şair yetiştiren bir okul görevi görür. Necati Zekeriya, İlhami Emin, Nusret Ülkü Dişo bu okulda yetişen yazarlardandır. Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türk edebiyatında önemli bir yere sahip Nusret Dişo Ülkü'nün “Çocuklar ve Büyük Çocuklar” adlı kitabı çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Çocuk edebiyatı, Nusret Dişo Ülkü, şiir, çocuğa görelilik.

* Bu makale, 07-09 Eylül 2022 tarihleri arasında Arnavutluk’un başkenti Tiran’da gerçekleştirilen „Balkanlarda Türkçe Öğretimi ve Türkoloji Uluslararası Sempozyumu”nda sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Van, Türkiye; rasiitkoc@yyu.edu.tr

1. Giriş

Başlangıcı çocukluk tarihi kadar eski olan çocuk edebiyatı, bütün dünyada ve ülkemizde üzerinde tartışılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar için özel bir edebiyatın olup olmayacağı, sınırlarının ve içeriğinin nasıl olması gerektiği konusunda tartışmaların bitmediği çocuk edebiyatının edebî olarak ilk örneklerinin İngiltere’de ortaya çıktığı kabul edilir. Ülkemizde edebî manada çocuk edebiyatının başlangıcı Tanzimat Dönemi olarak kabul edilse de Klasik edebiyat döneminden beri çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilebileceğini görürüz. Nabî’nin *Hayriyye’si*, Sümbülzade Lütfü’nün *Lütfiyye’si* bu eserler arasındadır. Daha sonraki zamanlarda kaleme alınan *Nuhbetül Etfal* ve birçok tercüme ve telif eser ülkemizde çocuk edebiyatı kavramının oluşmasına ve gelişmesine katkı sunmuştur.

Bununla birlikte başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerinde ve ülkemizde bu tür bir edebiyata gerek olmadığı, edebiyatı büyükler için veya küçükler için ayırmanın doğru olmadığını savunanlar olmuştur. Avrupa’da çocuk edebiyatı kavramına başta kilise karşı çıkar, çocuklara dinî metinlerin dışındaki metinlerin okutulmasını hoş karşılamaz. Yine Jean Jacques Rousseau da (Jan Jak Russo) *Emilé* adlı eserinde çocuklara *Robenson Crusoe* okumalarını salık verirken La Fontaine’nin fabllarının onları boş inanışlara sevk edeceğini düşünerek çocukların bu eseri okumalarını istemez.

Benzer durum ülkemizde de kendisini gösterir. Çocuk edebiyatı türüne karşı çıkanların yanında bu edebiyatı destekleyen isimler bu alanda eser vermeye devam ederler. Çocuk edebiyatı fikrine karşı çıkanlar; edebiyatın çocuk ya da büyük edebiyatı olarak ayrılmasının gereksiz olduğunu savunurken “deniz” metaforunu kullanarak çocukların da aynı deniz içerisinde yüzerek yüzmeyi öğrenmeleri gerektiğini düşünürler. Çocuk edebiyatını destekleyerek bu alanın gelişmesine katkı sağlayan yazarlar ve çizerler çocuk edebiyatının çocukluk kadar gerçek bir kavram olduğunu savunurlar.

Çocukların yetişkinler için yazılmış eserleri de okuyabileceğini ancak çocuklar için kaleme alınan eserlerin daha özel bir üslupla kaleme alınması gerektiğini savunurlar ve bunu ifade ederken de “ilaç” benzetmesini yaparlar. Nasıl ki yetişkinler için kullanılan bir ilacın dozuyla çocuklar için kullanılan bir ilacın dozu aynı olamazsa çocukların ilgilerine, beğenilerine ve hayal dünyalarına hitap eden eserlerin çocuklar için özel hazırlanması gerektiği fikrini savunurlar. İşte burada karşımıza çocuğa görelilik kavramı çıkar. O halde çocuğa görelilik nedir, çocuk edebiyatında çocuğa görelilik nasıl olmalıdır?

Çocuğa görelilik kavramı aynı zamanda çocuk edebiyatının özelliklerini barındırdığı için çocuklara okutulacak, tavsiye edilecek edebiyat ürünleri hangi niteliklere sahip olmalıdır? O halde çocuğa görelilik nedir?

Çocuğa Görelilik

Çocuğa görelilik, çocuk yayınlarının içerik olarak hitap ettiği yaş seviyesinin; his, hayal, düşünce, dil ve zihin dünyasına uygun olması, çocuk edebiyatı eserlerinin çocuklarda iyilik ve güzellik duygusunun gelişmesine yardımcı olarak onlarda estetik değerlerin gelişmesini

desteklemesi; biçim olarak da çocuklarda okuma arzusu uyandıracak şekilde hazırlanmış boyutu, puntosu, baskısı, renkleri ve resimleri çocukların yaş ve sınıf seviyesine uygun olması esasına dayanan bir ilkedir.

Sever (2003) çocuğa göreliği; “kitabın hem biçimsel, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuğun doğası, ilgi ve gereksinmesi, dil ve anlam evreni, bakış açısıyla örtüşmesi hem de yazın olma ilkelerini yerine getirmesidir” şeklinde tarif eder.

Şener Demirel ise çocuk edebiyatının bütün bileşenlerinin “çocuğa görelik” ilkesinden hareketle oluşturulması gerektiğine vurgu yaparak çocuk edebiyatı eserlerinin; dil ve anlatımı, konusu, teması, resimleri ve kurgusunun “çocuğa görelik” ilkesi göz önüne alınarak hazırlanması gerektiğini belirtir (Demirel, 2010).

Dilidüzgün (2004) de çocuğa göreliği, “çocuk eserlerinin biçimsel, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuğun doğası, ilgi ve gereksinmesi, dil ve anlam evreni, bakış açısıyla örtüşmesi hem de yazın olma ilkelerini yerine getirmesidir” olarak tanımlar.

Küçük’e göre (Akt. Sezer, 2020, s. 348) bir metin çocuğa görelik ilkelerine göre yazılmamışsa o metni çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde değerlendirmek mümkün oldukça zordur. Bir eserin çocuğu görelik ilkesini sağlayabilmesi için dikkate alınması gereken dört madde vardır:

1. Çocuğun hayatta kazandığı tecrübelerin ihmal edilmemesi”.
2. Çocuğun ilgi alanının dikkate alınması.
3. Çocuğun kavrama kudretinin ve zihni kabiliyetlerinin dikkate alınması.
4. Çocuğun iş görme temposunun ve tahammülünün dikkate alınması.

Bu araştırmayı hazırlayana göre ise çocuğa görelik ilkesi; çocuk edebiyatı eserlerinin çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına, dil ve zihin gelişimine, çocuğun sosyal ve kültürel statüsüne, dinsel inançlarına ve genel kabul görmüş değerlere ve çocuğun gelecek tasavvuruna uygun görselleri ve içerikleri taşımasıdır.

Sever (2003, s. 9) çocuğa görelik ilkesinden yola çıkarak nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinin çocuklara kazandıracaklarını şöyle ifade eder:

“Çocukta güzellik duygusunu geliştirir.
Onu oyalama, eğlendirme ve eğitime işlevi görür
Duygu ve düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirir
Çocuğun hayatı, insanları ve çevresini tanımaya ortam hazırlar.
Çocuk, kendisi için yazılmış edebi metinde, yaşadığı dünyanın bir benzerini bulur.
Yazılanlarla yaşananlar arasında ilişkiler kurar, karşılaştırmalar yapar, çıkarımlarda bulunur.”

Bu bağlamda çalışmaya konu edilen eser tasarım özellikleri (boyut, kâğıt, kapak ve iç kapak, cilt, sayfa düzeni, resimler) ve içerik özellikleri (konu, tema, ileti, karakter, dil ve anlatım) açısından değerlendirilecektir.

2. Amaç

Çalışmanın amacı Nusret Dişo Ülkü'nün "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" kitabının "Çocuk Şiirleri" bölümünü çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik ilkesi açısından incelemektir.

3. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi uygulanacaktır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Kuzu, 2013, s. 109). Bu nedenle çalışma konusu olan "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" kitabının "Çocuk Şiirleri" bölümünde yer alan şiirler okunup incelenerek çalışmanın amacı doğrultusunda çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik ilkesi açısından değerlendirilecektir.

4. Evren-Örneklem

Çalışmanın evrenini Nusret Dişo Ülkü'nün çocuk edebiyatı eserleri oluştururken çalışmanın örneklemini şairin "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" adlı eseri oluşturmaktadır.

5. Bulgular

Yapılan çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular çocuğa görelilik açısından yorumlanacaktır.

Nusret Dişo Ülkü'nün "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" eserinde çocuklar için yazılan şiirler 64. sayfadan sonra yer alan "Çocuk Şiirleri" bölümüyle başlamaktadır.

5.1. Tasarım Özellikleri

5.1.1. Boyut

Çocuklar için hazırlanan kitaplar, çocuğun yaş ve okuduğu sınıf seviyesine göre değişmektedir. Bu kitaplar; okul öncesi dönemde ve ilkokulun 1-2. sınıflar seviyesinde büyük boy, 3-4. sınıflar seviyesinde orta boy ve 5. sınıf ve üzeri için küçük boy olarak belirlenebilir. Çocuk kitaplarının hitap ettikleri yaş ve sınıf seviyesine göre de punto (yazı büyüklüğü) değişir. Çocuk edebiyatı ile ilgili kaynaklarda farklı punto büyüklükleri yer alsa da genelde 6 yaş için 24, 7-9 yaş için 16-18, 10-11 yaş için 12-14, 12 yaş ve üstü için 10-12 punto büyüklüğü kitaplar uygundur (Karatay, 2011, s. 93). Bu durum çocuğun, zihinsel ve fiziksel gelişim özelliklerine, okuma anlama hızı ve yeteneğine göre değişebilir.

Çalışma konusu kitap küçük boyutta hazırlanmıştır. Bu sebeple çocukların kolayca taşıyabileceği ve sayfalarını rahatlıkla çevirebileceği bir kitap olmaktan uzaktır. Kitaptaki şiirler 10-12 punto büyüklüğünde yazılmıştır. Bu yönüyle ve punto büyüklüğüyle kitap daha çok ortaokul ve lise seviyesindeki gençlerin rahatlıkla taşıyabileceği bir biçimdedir. Fakat içerik daha çok ilkokul ve ortaokul çağı çocuklarına hitap etmektedir.

5.1.2. Kâğıt

Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın birinci hamur ve ışığı yansıtması için mat renkli olması gerekir (Demircan, 2006, s. 14). İncelenen kitapta beyaz ikinci hamur kâğıt

kullanılmıştır. Kâğıt yazıları belirgin ve net göstermektedir. Fakat çocuk edebiyatı eserlerinde tercih edilen mat kâğıt dışında bir kâğıt olması nedeniyle çocuğa görelikten uzaktır.

5.1.3. Kapak ve İç Kapak

Eserin ön kapağında Nusret Dişo Ülkü'nün resmi ve resmin altında eserin ismi yer almaktadır. Kitabın ön kapağında ortalanmış bir biçimde eserin isminin olması çocuğa görelilik açısından daha dikkat çekici olurdu. Yazarın resmi iç kapakta ya da dış arka kapakta olabilirdi.

İç kapakta üstte yazarın ismi, ortada eser ismi ve altta basımevi, basım yeri ve yılı bilgilerine yer verilmiştir.

5.1.4. Cilt

Çocuk edebiyatı eserlerinin daha dayanıklı olması için dış kapağın karton ciltli ve kitap sayfalarının cilde dikişle tutturulması gerekir. Kitapta sağlam bir cilt kullanılması kitabın okunma ve saklanma süresini uzatacaktır (Gönen vd., 2012, s. 259) . İncelenen eserin ciltlenmesinde pres yapıştırma uygulanmıştır. Bu tür kitaplarda zamanla sayfalar birbirinden ayrılarak kopmalar olmaktadır. Bu nedenle eserin fasiküller halinde dikişli ve yapıştırma bir ciltlemeye sahip olmayışı esere dönük yapılacak olumsuz bir eleştiridir.

5.1.5. Sayfa Düzeni

Sayfa düzeninde yazı ve resimlerin uygun yerleştirilmesi, yazılı metinlerin sayfaya orantılı bir şekilde yerleştirilmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında şiirler sayfalara uygun oranlarla yerleştirilmiş, alt, üst ve sağ, sol boşluklar uygun olarak bırakılmıştır.

5.1.6. Resimler

İncelenen eserde metin içerisinde resim yer almamaktadır. Bu durum esere dönük yapacağımız bir eleştiridir. Her ne kadar şiir türünde yazılmış bir eser olsa da şiirler arasında çocukların ilgisini çekecek sanatsal resimlere yer verilebilirdi. Bu eksikliği eserin yazıldığı yıllarda çocuk edebiyatıyla ilgili farkındalığın daha gelişmemiş olmasıyla açıklayabiliriz.

5.2. İçerik Özellikleri

5.2.1. Konu

Şiir türündeki eserlerde konu yerine tema (izlek) ön plana çıkar. Konu yazarın üzerinde durduğu olay, düşünce, olgu veya durumdur. Türkçe Sözlük'te konu "Konuşmada, yazıda eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje" olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr). Bu bağlamda incelenen kitabın konusunu çocuklar ve çocukluk oluşturmaktadır.

5.2.2. İzlek (Tema)

Tema çocuk edebiyatı eserlerinin içerik özellikleri arasında en önemli unsurdur. Tema yazarın, şairin okuyucuya vermek istediği mesaj, okuyucunun yazıdan çıkarması istenen çıkarımlar olarak tanımlanabilir. Okunan bir eserdeki temayı belirlemek okur deneyimine bağlıdır. Tema bazen bir hikâye veya şiirin tamamına yayılırken bazen de bir cümle temayı daha iyi ifade

edebilir (Turhan vd., 2021, s. 32). Çalışmaya konu olan kitapta yer alan şiirlerde; anne baba sevgisi, hayvan sevgisi, yurt sevgisi, okul ve kitap sevgisi, trafik bilinci temaları işlenmektedir.

5.2.3. İleti (Mesaj)

İncelenen kitabın “Çocuk Şiirleri” bölümünde toplam 66 şiir bulunmaktadır. Bu bölümdeki şiirlerde verilen iletileri şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

5.2.2.1. Anne sevgisi ve annelerin kıymetinin bilinmesi

Çocuk şiirleri denilince ilk akla gelen tema çocuk-anne ilişkisi, anne sevgisi ve özlemidir. Çalışmaya konu olan kitapta; “Emine Anne” , “Annemin her Şeyi” , “Annemin Bayramı” , “Anne Sevgisi” “Annelerin Yazgısı”, “Çocuklarla Anneler”, “Anneler”, “Tanıdığım Anneler” şiirlerinde çocuklara annelerini sevmeleri ve onların kıymetini bilmeleri bir ileti olarak verilmektedir.

5.2.2.2. Hayvan sevgisi

Çocukların en yakın oyun arkadaşları hayvanlardır. Küçük yaştan itibaren çocuklar evlerindeki, çevrelerindeki hayvanlarla arkadaşlık ve yakınlık kurarlar. Bu arkadaşlık ve yakınlık bazen çocukların istemeyerek de olsa can dostları hayvanlara zarar vermelerine neden olabilir. Nusret Ülkü Dişo, incelenen bu eserinde küçük dostlarına “Kırlangıç”, “Çocuklarla Böcekler”, “Çocuklarla Balıklar”, “Çocuklarla Hayvanlar”, “Çocuklarla Kuşçağızlar”, Güvercin”, “Çocuk Kuş ve Balık”, “Serçe Kuşu” şiirlerinde hayvanları sevmeye ve onlara iyi davranma konusunda mesaj vermektedir.

5.2.2.3. Doğa sevgisi, çevre bilinci

Çocuklar içinde yaşadıkları doğaya ve çevreye karşı duyarlı olmayı önce ailelerinden ve yakın çevrelerinden, okul çağına geldiklerinde derslerden ve okudukları kitaplardan öğrenirler. Araştırmaya konu olan kitapta “Çiğdem”, “Kardelen”, “Menekşe”, “Çocuklarla Çiçekler”, “Çocuklarla Bitkiler”, “Çocuklarla Ağaçlar”, “Çam Ağacı Masalı” şiirlerinde doğa sevgisi ve çevreye karşı duyarlı olma mesajları verilmektedir. Ayrıca “Toprak” şiirinde toprağın hayat ve besin kaynağı olduğu bu nedenle korunması ve kirletilmemesi mesajı verilmektedir.

5.2.2.4. Vatan, yurt sevgisi

Çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan temalar ve çocuklara verilmek istenen mesajlar arasında, millî ve dinî değerler de yer almaktadır. Balkanlarda yaşayan Türk soydaşlarımız hem Türkiye’ye duydukları özlemden hem de uzun süre komünist rejimler altında yaşadıklarından her zaman vatan sevgisini ve milliyet bilincini canlı tutmak istemişlerdir. Bu nedenle Nusret Dişo Ülkü’nün şiirlerinde Türkçe ve Türkçülük öne çıkan duygulardır. Şairin inceleme konusu “Çocuklar ve Büyük Çocuklar” şiir kitabında, “Çocuklarla Çocuklar”, “Yurt Çocukları”, “Çocuk”, “Solak Çocuk” şiirlerinde vatan sevgisinin önemini kavramaları bir ileti olarak verilmektedir.

5.2.2.5. Aile büyüklerine sevgi, saygı

Türk kültüründe ve geleneksel aile yapısında Çocukların yetişmesinde anne, baba kadar diğer aile büyüklerinin de etkisi ve katkısı vardır. İncelenen eserde, “Çocuklarla Babalar” şiirinde baba-çocuk ilişkisi ve baba sevgisine yer verilirken “Çocuklarla Nineler”, “Çocuklarla

Dedeler" şiirlerinde aile büyüklerinin çocukların bakımında ve büyütülmesindeki katkıları, bu büyüklerin çocukların eğitiminde ve dil gelişimindeki önemleri vurgulanmaktadır.

5.2.2.6. Okul ve kitap sevgisi

Çocuk edebiyatı eserlerinin en temel fonksiyonu çocuklara okuma sevgisi ve kitap okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yazarları eserlerinde her zaman doğrudan veya dolaylı olarak okul sevgisi, kitap sevgisi ve okuma alışkanlığının önemini vurgularlar. Böylece çocukları nitelikli çocuk eserleriyle tanıştırmak ve onlara hayatları boyunca kullanacakları kalıcı okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırma hedefini gerçekleştirmek isterler. Nusret Ülkü Dişo, "Hep İlk Neyse Severim", " O Harfinin Öyküsü", "Kitabım", "İlk Derste", "Son Derste" şiirlerinde okumanın ve öğrenmenin önemini, okul ve sınıf ortamında çocukların davranışlarının nasıl olması konusunda mesajlar vermektedir.

Bunun dışında ders konularıyla ilgili "Kış Yılçağı", "Yılçağlar", "Güz" şiirlerinde mevsimlerin özellikleri ve yılın bölümleri tanıtılmaktadır.

5.2.2.7. Toplumsal kurallara uyma

Çocuk edebiyatı eserlerinde toplumu bir arada tutan ve hayatımızı kolaylaştıran kurallar ve bu kurallara uymanın toplum düzeni açısından önemi konusunda iletilere yer verilerek çocuklar hayata hazırlanmak istenir. Nusret Dişo Ülkü, "Cankurtaran Arabası", "Otomobil", "Yollar", "Trafik", "Yaya Geçit", "Trafik İşaretleri", "Trafik Yasak", "Yolda Çocuklar", "Dur", "Semafor", "Trafik Polisi" şiirlerinde trafiği oluşturan unsurlar, trafiğin nasıl düzenlendiği ve trafikte nasıl davranılması gerektiği ve trafikte uyulması gereken kurallara dair mesajlar vermektedir.

5.2.3. Karakter

Kurgusal edebiyat ürünleri metin olay, zaman, yer ve kişi olmak üzere dört temel özellik üzerine kurulur. Karakterler metinlerde olay, zaman ve yer arasında bağıntıyı kurarak hikâyenin şekillenmesini ve bir sonuca bağlanmasını sağlayan ana, yüklenici unsurdur (Karataş, 2014, s. 62). Eser bir olay yazısı olmadığı için belirgin karakterler yoktur. Fakat şiirlerde; anne, baba, trafik polisi, değirmenci, öğretmen gibi çocukların yakın çevrelerinde karşılaşacakları karakterler kendi rollerini temsil edecek nitelikte sunulmaktadır.

5.2.4. Dil ve Anlatım

Çocuk edebiyatında dil en önemli muhteva özelliklerindedir. Çocuk kitabının hitap ettiği yaş seviyesindeki okurları tarafından okunup içeriğinin doğru anlaşılması, mesajların karşı tarafa eksiksiz geçmesi ve okuyanların hoşça bir vakit geçirerek estetik zevklerinin gelişmesi eserin dil ve üslubuna bağlıdır. Seçilen kelimelerin anlaşılır olması, cümle yapısı içeriğin anlaşılmasını doğrudan etkilemektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde olması gereken dil ve anlatım özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Çocuklar için yazılan kitaplarda açık, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanılmalıdır.
- 2- Metinlerde kullanılan cümlelerin uzunluğu eserin hitap ettiği sınıf ve yaş özelliklerine göre olmalıdır.

- 3- Yazım, noktalama ve dil bilgisi kurallarına uygun ölçünlü bir Türkçe kullanılmalıdır.
- 4- Çocuk edebiyatı eserlerinde argo, kaba, küfürlü ve müstehcen ifadeler yer almamalıdır.
- 5- Cümleler Türkçe cümle yapısına uygun olarak, kurallı cümlelerden seçilmelidir. Devrik cümle kullanımından kaçınılmalıdır.
- 6- Çocukların seviyelerine göre kelime hazinelerini geliştirecek atasözleri ve deyimlerin kullanımına yer verilmelidir.
- 7- Basit benzetmeler ve tasvirlerle çocukların anlatım gücü geliştirilmelidir.
- 8- Kelimeler sınıf ve yaş seviyesine göre önce sözlükteki ilk anlamlarıyla, daha sonra yan anlamları veya mecaz anlamlarıyla kullanılmalıdır (Özkan ve Yılmaz, 2001, s. 154-155).

Bu açıklamalar bağlamında çalışma konusu çocuk kitabını değerlendirecek olursak Nusret Dişo Ülkü'nün dili hitap ettiği çocukların anlayabileceği bir açıklık ve sadeliktir. Eserde çocukların his ve hayal dünyalarına uygun benzetmeler, dil gelişimlerini destekleyecek tekrarlar şiirsel bir şekilde yalın olarak sunulmuştur. Aşağıya alınan şiirde dilin sadeliğini ve akıcılığını ve çocuk seviyesine uygunluğunu görmek mümkündür.

Emine Anne

Oğlancığa sordum:

Annenin adı ne?

- *Anne!*

Kızcağıza sordum:

Annenin adı ne?

- *Anne!*

Anneye sordum:

Adın ne?

- *Emine!*

(Dişo, 1992, s. 73)

5.3. Eğitsel Özellikler

Çocuk edebiyatı eserlerinin eğitsel bir nitelik taşıması ve bir mesaj vermesi kaçınılmazdır. Usta çocuk edebiyatı yazarları çocuk edebiyatı eserlerinde vermek istedikleri mesajları didaktik bir tarzda çocuklara açıkça nasihat vermek yerine sezdirme yoluyla verirler. Çocuklar sürekli onlara öğütler verip, yasaklama dayatan (-ma) ekiyle biten kelimelerle kurulan cümleleri içeren eserleri okumak istemezler. Çocukların kendilerini sınırlayan bu tür cümlelere nasıl karşı geldiklerini Tacettin Şimşek çocuk dilinden şöyle anlatır:

Fatma'm fat!

- Koşma, kızım!
- Koşacağım işte!

- Yapma, kızım!
- Yapacağım işte!
- Tutma, kızım!
- Tutacağım işte!
- Atma, kızım!
- Atacağım işte!
- Fatma, kızım!
- Fatacağım işte!

(Şimşek, 2017, s. 13)

Örnek olarak alınan şiir metninde esprili bir üslupla anlatılan bu durum bize çocukların kendilerine sürekli bir şeyler dayatan cümlelerden hoşlanmadıklarını göstermektedir. Bunun yerine dolaylı yollarla, benzetmelerden yararlanan eserleri okumayı tercih ederler. Fablların çocuklar tarafından beğenilerek okunmasının nedeni mesajlarını, iletilerini hayvanlar üzerinden vermesidir. Atasözünde olduğu gibi “Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla.” Tarzı bir anlatımda hiçbir okur söylenen sözü, verilen dersi veya nasihati doğrudan üstüne almaz. Fakat empati yoluyla gerekli mesajı çıkarır. Bu yönüyle çocuk edebiyatı, çocuklara dilin ve çizginin anlatım imkânlarıyla insan doğasını anlatan, sezdirenen, hayatı tanımlarına yardımcı olan kurgu dünyasının imkânlarıyla çocukları gerçek hayata hazırlayan estetik bir araçtır (Çer, 2019, s.2).

İnceleme konusu olan eserde çocuk, belirli bir ülkü doğrultusunda yetiştirilmesi gereken ve bu amaçla şekil verilmesi, eğitilmesi gereken bir birey olarak görülmemiştir. Bu anlatım tarzında Nusret Dişo Ülkü'nün çocuk edebiyatının her alanında eserler vermiş deneyimli bir edebiyatçı olması etkilidir. Dişo çocuklar için yazdığı şiirlerinde onlara, bir ebeveyn ya da eğitmen edasıyla yaklaşmak yerine arkadaş gibi, onlardan biri gibi yaklaşmaktadır. Bu nedenle şiirlerde verilen mesajlar çocuklara sezdirme yoluyla verilmiştir.

6. Sonuç

Şiir çocuk edebiyatı içerisinde en çok okunan türlerden biridir. Kendine has bir söyleyiş tarzı olan düz yazıya göre az sözle çok şey anlatan şiirler, çocukların dil gelişimine, estetik zevk sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır. Zira her yaştan çocuklar, ahenkli, kulağa hoş gelen seslerin ve kelimelerin olduğu eserleri severek okur ve ezberlerler. Hal böyle olunca çocuk edebiyatının ilk dönemlerinden günümüze kadar çocuk şiirleri geniş okuyucu kitlelerine ulaşmanın aracı olmuştur. Ülkemizde tercüme örneklerle başlayan çocuk şiirleri, Tanzimat Döneminden itibaren telif eserlerle kendisine okuyucu bulmuştur. İbrahim Alaaddin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912), Tefvik Fikret'in *Şermin* (1914) adlı eserleri bu alanda yazılmış ilk örnekler arasındadır. Cumhuriyet Döneminde ve günümüzde çocuk edebiyatının her türünde olduğu gibi çocuk şiiri alanında da sayısız örnekler verilmiştir.

Türkiye dışında yaşayan Türkler de yaşadıkları coğrafyalarda kendi edebiyatlarını ve sanatlarını oluşturmuşlardır. Akpınar'a göre (2018) Çağdaş Türk edebiyatları olarak

adlandırılan bu edebiyatla bugün Türkiye dışında bulunan bütün Türk boylarının edebiyatları kastedilmektedir. Bir kısmı eski Sovyetler Birliği bir kısmı da eski Yugoslavya Cumhuriyeti yönetimi altında olan, günümüzde çoğunun bağımsızlığına kavuğuğu soydaşlarımızın oluğuğurduğu edebiyat içerisinde ocuk edebiyatı (uşak edebiyatı) önemli bir yere sahiptir.

Bu bağlamda eski Yugoslavya Cumhuriyeti yönetimi altında olan topraklardan Kosova, Prizren'de 24 Mart 1937 tarihinde doğan, daha sonra Necati Zekeriya'nın tesiriyle Üsküp'e gelen ve buradaki dil ve edebiyat ortamlarıyla tanışan on yedi yaşından itibaren yazmaya başlayan, şair, yazar, gazeteci Nusret Dişo Ülkü Türkçenin Balkanlardaki seslerinden birisi olmuğuur. Gençlik yıllarında Prizren'de bir süre öğretmenlik yapan sanati çocukları ve çocuklar için yazmayı her zaman önemsemiğuur. Yazarlık kimliği yanında yayıncı olarak da ocuk edebiyatına hizmet etmiğu bir isimdir. Nusret Dişo Ülkü, Yugoslavya zamanında başlayan yazın ve yayın hayatına Yugoslavya'nın dağılmasından sonra 1991 yılında bağımsızlığını kazanan bugünkü Kuzey Makedonya'nın başşehri Üsküp'te Türkçe bayrağını dalgalandıran isimler arasındadır. Necati Zekeriya, İlhami Emin gibi önemli isimlerden sonra Yugoslavya geleneğinin son temsilcisi olarak hayata veda ettiği 16 Ocak 2022 tarihine kadar yazmaya ve üretmeye devam etmiğuur.

Çocuklar için yazdığı şiirleri topladığı "*ocuklar ve Büyük ocuklar*" adlı eserinde yer alan ocuk şiirleri; dil, anlatım, üslup ve içerik açısında ilkokul ve ortaokul çağındaki öğrencilerinin seviyesine uygun bir eserdir. Bu eserde; çocuklar için kaleme alınmığu 66 şiir vardır. şiirlerde öne çıkan temalar; anne sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi ve evre bilinci, vatan sevgisi, aile büyüklerine saygı, okul ve kitap sevgisi, toplumsal kurallara uyma olarak sıralanmaktadır. Eserde yer alan şiirlerin dili açık, anlaşılır ve sade bir dildir. şair çocuklara vermek istediği mesajları sezdirme yoluyla ve onlara empati yaptırarak vermektedir. Bazı eserleri Türkiye'de de basılan yazarın bu eserinin ölkemiz ocuk edebiyatı çevreleri tarafından tanınması ve Türk ocuk edebiyatı okurlarınca da okunması gerektiğini düşünöyoruz.

Kaynakça

- Akpınar, Y. (2018) *Çağdaş Türk edebiyatları I*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1683
- Çer, E. (2019) Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: eğitsel özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, cilt 3, sayı 1, ss. 1-11.
- Demirel, Ş. (2010) *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Demircan, C. (2006) TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt 2, sayı 1, ss. 12-27.
- Dilidüzgün, S. (2004). Okuma öğretimi hedefleri bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatı ürünleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 43-55.
- Gönen, M. & Uygun, M. (2012) Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 196, Güz, 2012, ss. 258-272.
- Karataş, E. (2014) Çocuk edebiyatında "karakter" kavramı, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 33, ss. 60-79.
- Karatay, H. (2011) Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (ed.) *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* (s. 77-125) Ankara: Grafiker.
- Kuzu, A. (2013). Veri toplama yöntem ve araçları, A. A. Kurt (ed.) *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 103-115) Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1708.
- Özkan, N. & Yılmaz B. (2001) Çocuk kitaplarında dil sorunu, *Bilgi Dünyası*, 2 (2), 147-168.
- Sever, S. (2003) *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayınları.
- Şimşek, T. (2017) *İlkyaz tatili*, İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Turhan, O. & Baş, B. (2021) Türk çocuk edebiyatında tema: kitap katalogları üzerine bir inceleme, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, ss.31-58. Doi:10.9779.pauefd.794327
- Ülkü, N. D. (1992). *Çocuklar ve Büyük Çocuklar*. Üsküp: Birlik Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, www.sozluk.gov.tr erişim tarihi: 09.01.2023

Extended Summary

1. Introduction

Children's literature, the beginning of which is as old as the history of childhood, is a concept that is discussed all over the world and in our country. It is accepted that the first literary examples of children's literature appeared in England, where debates do not end about whether there should be a special literature for children, how its limits and content should be. The aim of the study is to examine the "Children's Poems" chapter of Nusret Dişo Ülkü's book "Children and Big Children" in terms of children's literature and the principle of relativity to children.

2. Method

Document analysis from qualitative research methods will be applied in the research. Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the case or cases that are intended to be investigated (Kuzu, 2013, p. 109). For this reason, the poems in the "Children's Poems" section of the book "Children and Big Children", which is the study sequence, will be read and examined and evaluated in terms of children's literature and the principle of relativity to the child in line with the purpose of the study.

3. Findings, Discussion and Results

The findings we have obtained in this part of our study will be interpreted in terms of child relativity. The poems written for children in Nusret Dişo Ülkü's "Children and Big Children" begin with the "Children's Poems" section after page 64.

1. Design Features

1.1. Size

The book we are reviewing has been prepared in a small size. For this reason, it is far from being a book that children can easily carry and turn their pages easily. The poems in the book are written in 10-12 font size. In this respect, and with its font size, the book is in a form that young people at the middle and high school level can easily carry.

1.2. Paper

In the book we examined, white second pulp paper was used. Paper writings show clearly and clearly. However, it is far from child-relativity because it is a paper other than the matte paper preferred in children's literature works.

1.3. Cover and Inner Cover

On the front cover of the work, there is a picture of Nusret Dişo Ülkü and the name of the work is under the picture. It would have been more remarkable in terms of child-relativity to have the name of the work centered on the front cover of the book.

1.4. Paperbound

Press bonding was applied in the binding of the work we examined. In such books, there are breaks by separating the pages from each other over time. For this reason, the fact that the

work does not have a stitched and glued binding in fascicles is a criticism we will make towards the work.

1.5. Layout

In the page layout, it is necessary to place the text and pictures appropriately, and the written texts should be placed proportionally on the page. From this point of view, the poems are placed on the pages with appropriate proportions, and the bottom, top and right, left spaces are left appropriately.

1.6. Pictures

There is no picture in the text of the work we examined. This is a criticism we will make towards the work. Although it was a work written in the genre of poetry, artistic paintings that would attract the attention of children could be included among the poems. We can explain this deficiency by the fact that awareness of children's literature was not developed in the years when the work was written.

2. Content Features

2.1. Topic

The subject of the book we examine is children and childhood.

2.2. Theme

In the poems in the book that is the subject of our study; the themes of love of parents, love of animals, love of country, love of school and books, traffic awareness are processed.

2.3. Message

There are a total of 66 poems in the "Children's Poems" section of the book we examined. It is possible to classify the messages given in the poems in this section as follows:

1. Mother's love and appreciation of mothers
2. Love of animals
3. Love of nature, environmental awareness
4. Homeland, love of homeland
5. Love and respect for grandparents
6. Love of school and books
7. Following societal rules

2.4. Character

Since the work is not an event writing, there are no obvious characters.

2.5. Language and Expression

Nusret Ülkü Dişo's language is clear and simple enough for the children he addresses to understand. In the work, analogies appropriate to the children's feelings and imaginations, repetitions that will support their language development are presented in a poetic way.

3. Educational Features

In the work we examined, the child was not seen as an individual who should be raised in line with a certain ideal and who should be shaped and educated for this purpose.

Nusret Ülkü Dişo is among the names who fly the Turkish flag in Skopje, the capital of today's North Macedonia, which gained its independence in 1991 after the dissolution of Yugoslavia, which started its literary and publishing life during the Yugoslav period. After important names such as Necati Zekeriya and İlhami Emin, he continued to write and produce until 16 January 2022, when he died as the last representative of the Yugoslav tradition. Children's poems in his work "Children and Big Children", in which he collected poems he wrote for children; In terms of language, expression, style and content, it is a work suitable for the level of primary and secondary school students. We think that this work of the author, some of whose works have also been published in Turkey, should be recognized by the children's literature circles of our country and should be read by Turkish children's literature readers.